

*Valorile culturii populare,
bază și perspectivă pentru o nouă paradigmă
educațională*

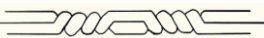
Silvia NEGRUȚIU*

Abstract: *The Values of the Folk Culture, Basis and Perspective for a New Educational Paradigm.* The present study illustrates the starting point of a psycho-pedagogical research regarding the prospective orientation of education towards the values of the material and spiritual folk culture. The author believes that this culture basically and prospectively constitutes a new curricular paradigm, capable to accomplish the students' attitudinal and behavioural development, a dimension of the educational system which is far beyond the cognitive one.

The obtained results, as a consequence of the development of the ascertaining investigation, strengthen the belief that it is necessary that primary education is oriented towards a curriculum regarding the traditional values and encourage the implementing of the actual experiment.

Keywords: *educational paradigm, ascertaining investigation, material culture, spiritual culture, archetypal values.*

* PhD, Associate professor, The University of Arts (Department of Teachers Training), Tîrgu-Mureș, Romania.

Introducere

Ceea ce ne face diferiți unul față de celălalt, pe noi, oamenii, este sistemul de valori în care credem. Acesta ne definește ca indivizi și ca grupuri. Cu un sistem de valori ieșim din familie, cu un sistem de valori ieșim din școală, un sistem de valori promovăm în rândul persoanelor cu care venim în contact și a acelorora pe care le educăm, ca dascăli.

Cum putem forma un sistem de valori dezirabil la elevii noștri și care să fie acesta, este frământarea care ne urmărește și pe care o urmăm în parcursul nostru social, familial, profesional și care stă la baza activității noastre didactice și de cercetare.

Având credința că tradiția autentică reprezintă pentru educație o sursă de valori, culturale și ideologice, demnă de a fi luată în seamă și valorizată așa cum se cuvine, în studiul de față ne-am îndreptat atenția asupra valorilor naționale autentice, arhetipale, convinși fiind că una din principalele cauze ale crizei morale a societăților moderne constau în marginalizarea sau chiar pierderea contactului cu tradiția populară. Este motivul pentru care susținem că un curriculum al valorilor arhetipale ar putea contribui la diminuarea sau chiar remedierea crizei morale, valorile tradiționale și, în complementaritate, valorile religioase constituind fundamentul comportamentelor etice și morale, indiferent de perioada istorică. Sistemul educativ trebuie să transmită valori și să determine comportamente care să dezvolte atitudini de comunicare și de relaționare interpersonală și intercomunitară, pentru „vindecarea societății”, pe de o parte, și pentru înțelegerea alterității ca valoare, nu ca obstacol, pe de altă parte.

Motivația fundamentală a abordării temei este dată de importanța pe care o reprezintă aceste valori pentru existența umană în general, pentru supraviețuirea popoarelor prin propria lor cultură și pentru dezvoltarea atitudinală, comportamentală și cognitivă a elevilor, în special.

Principalele elemente ale sistemului de valori promovate de poporul român de-a lungul istoriei, pe care dorim să le valorificăm în procesul de învățământ, sunt: tendința de

socializare, sentimentul apartenenței la lumea și la valorile satului, nevoia de „întâlnire” nu doar cu sinele, ci și cu *Celălalt*, cu *Altul*, disponibilitatea de a accepta învățarea reciprocă, nevoia confirmării unor atitudini, comportamente, intenții etc. prin raportare la viziunea și concepția comunității, trăirea bucuriei și a farmecului activităților de grup, valorizarea învățării prin cooperare, promovarea comunicării și a schimbului de opinii, propovăduirea și consolidarea credinței în Dumnezeu. În timp, acestea au dus la cristalizarea unor trăsături caracteristice poporului român, demne de a fi cunoscute și asimilate de elevi, ca replică la criza actuală de valori: bucuria de a munci, prețuirea muncii, înțelepciunea, istețimea, inteligența, duhul, intuiția, prețuirea învățaturii, vrednicia, simțul etic-pătrunzător, cinstea, demnitatea, sinceritatea, modestia, sobrietatea, stăpânirea de sine, spiritul întrajutorării, al solidarității, patriotismul, simțul umorului.

Trăim un prezent istoric și didactic în care se impune ca procesul de asimilare a valorilor autentice și de formare a conduitei morale a generației tinere (probleme reale cu care se confruntă învățământul actual și care își cer rezolvarea) să revină, în mare măsură, școlii și slujitorilor ei, cadrele didactice.

Studiul de față își propune să prezinte punctul de pornire a unei cercetări psihopedagogice privitoare la orientarea prospectivă a educației spre valorile culturii tradiționale materiale și imateriale, valori ce se constituie în bază și perspectivă a unei noi paradigme curriculare, își propune apoi să inventarieze și să analizeze rezultatele obținute în urma desfășurării etapei constatative a cercetării, în vederea demarării optime a experimentului propriu-zis.

1. Opinii ale subiecților implicați în demersul investigativ constatativ privind orientarea prospectivă a învățământului spre un curriculum al valorilor culturii populare

Menționăm că eșantionul de subiecți al demersului investigativ constatativ a cuprins o plajă largă de persoane, de diferite vârste, etnii, sexe, profesii, condiții sociale, proveniențe

(urban, rural): 30 elevi cu vârste cuprinse între 8 și 9 ani, părinții elevilor (60 la număr), 12 profesori și 7 directori de școli, iar cercetarea a fost realizată la Colegiul Național „Unirea” din Tîrgu-Mureș, în anul școlar 2007-2008.

Pentru elevi s-a recurs la ancheta directă/orală, care a făcut mai accesibil schimbul de informații între cercetător și subiecții investigați. În acest moment al demersului investigativ au fost vizate obiective privind evaluarea opiniei elevilor referitoare la orientarea prospectivă a învățământului spre un curriculum al valorilor culturii imateriale. Totodată, am sondat opiniile elevilor în legătură cu introducerea arhetipurilor morale în activitatea didactică, gradul în care ei ar adera la o astfel de abordare strategică a instruirii.

Obișnuiți cu lumea poveștilor în general și, din clasa I, familiarizați cu lumea poveștilor despre tradiția populară, cu lumea legendelor și a basmelor populare, inserate spontan în procesul instructiv-educativ, elevii și-au exprimat oral, în unanimitate, dorința de a cunoaște și alte povești, legende, basme populare, elemente de tradiție din care să desprindă noi învățături, noi cunoștințe, noi modele de comportament. Credem că atitudinea elevilor este motivată și psihologic, de faptul că gândirea copilului, la această vârstă, este la granița dintre stadiul preoperațional, pe de o parte, care are drept caracteristică *amestecul realului cu imaginarul* (Jean Piaget) și stadiul operațiilor concrete, pe de altă parte. Copilul nu discernă întotdeauna între real și imaginar; povestea îi declanșează imaginația, îl transpune într-o altă lume, dincolo de lumea imediată. Pentru elev, povestea devine cheia spre accesul la acea *altă lume*. Marele savant, Paul Hazard (1932, p. 8-13), condamnă tendința unor adulți de a îndepărta copiii de povești, legende, basme, înșelându-le visurile: „a imagina nu este pentru ei doar prima plăcere; e și semnul libertății lor, e elanul lor vital...”

Credem, de asemenea, că elevii au legat opțiunea lor de a fi instruiți și educați apelând frecvent la valori aparținând culturii și civilizației românești și de metoda de învățământ preferată lor, povestirea, care este o variantă a expunerii, metodă prin care profesorul prezintă elevilor, pe cale orală, un volum mare de

cunoștințe noi, într-un interval de timp determinat. Este o narațiune simplă, realizată într-un limbaj expresiv, care stimulează imaginația și determină participarea afectivă a elevilor la lecție, îi motivează și le creează disponibilități de învățare.

Principala metodă folosită în colectarea datelor inițiale de la adulți a fost ancheta, iar instrumentul valorificat, chestionarul. Au fost vizate obiective privind evaluarea opiniei părinților elevilor, a unor profesori și directori de școli (din mediul urban și din mediul rural), privind, de asemenea, orientarea prospectivă a învățământului spre un curriculum bazat pe tradiții. Pentru o analiză mai profundă, am recurs la depistarea punctelor tari și a punctelor slabe, a amenințărilor și oportunităților curriculum-ului bazat pe tradiții, precum și la culegerea de propuneri și sugestii din partea profesorilor și a părinților elevilor în legătură cu această ofertă curriculară.

Din datele culese de la profesori reiese că atuurile curriculum-ului bazat pe tradițiile populare românești, respectiv oportunitățile care ar putea să apară prin implementarea acestuia, ar facilita dezvoltarea spirituală (religios-morală) a elevilor, posibilă soluție pentru îmbunătățirea atitudinală și comportamentală a lor. Din punctul de vedere al politicii educaționale, curriculum-ul bazat pe tradițiile populare ar constitui un zid de *rezistență în fața globalizării uniformizante* și, în același timp, o ancorare a curriculum-ului în tradițiile valoroase ale culturii românești, caracteristică necesară pentru compatibilizarea europeană a acestuia. Punctele slabe și amenințările țintesc spre lipsa motivației elevilor de a cunoaște valorile naționale autentice și spre denaturarea obiceiurilor prin *adaptarea* lor la nou.

Atuurile și șansele care ar putea să apară odată cu implementarea unui posibil curriculum bazat pe tradiții, subliniate de către directorii de școli, sunt privite din dublă perspectivă: aceea de director-profesor și aceea de director-manager. Astfel, punctului de vedere al profesorului, menționat anterior, i se adaugă punctul de vedere al managerului educațional, care are în vedere posibilitatea derulării unor parteneriate între școală și diferite instituții, a unor proiecte culturale, dezvoltarea de centre

artistice, obținerea de profituri prin realizarea unor produse tradiționale utile etc.

Directorii de școli privesc punctele slabe și amenințările din perspectiva plajei orare prea mici pentru posibilitatea realizării unui opțional la nivelul școlii, din perspectiva decalajului informațional între elevii din mediul urban și cei din mediul rural (în ceea ce privește tradiția), din perspectiva dependenței financiare a școlilor de primărie, a lipsei cadrelor didactice specializate în domeniu etc.

2. O analiză cantitativă a datelor culese de la subiecții investigați

Itemii pe care i-am formulat în chestionarele etapei constatative au fost simetric construiți, astfel încât să ne ofere oportunități de a realiza unele comparații între răspunsurile date de profesori, directori și părinți. Conform răspunsurilor acestora, 100% dintre profesorii chestionați, 100 % dintre directori și 100% dintre părinții elevilor supuși investigației consideră că se impune o aplecare mai atentă a preocupărilor școlii asupra formării elevilor, dată fiind multitudinea de atitudini și comportamente deviate ale elevilor.

Atât profesorii cât și directorii chestionați, în proporție de 100%, sunt de acord că învățământul nu asigură „cultivarea dragostei față de țară, față de trecutul istoric și de tradițiile poporului român”, așa cum au fost stipulate în Legea învățământului din 1995, art. 4 (Titlul 1, Alineatul 2), reiterate mai nuanțat în Legea Educației Naționale din 2011 (Titlul 1, Art. 4, Alineatul d), și că se impune inserarea valorilor tradiționale în contexte didactice, cu scopul promovării arhetipurilor morale în rândul elevilor și derularea unui opțional despre cultura și civilizația românească, ultimele două idei fiind întărite și de opțiunea părinților, similară cu cea exprimată de profesori și directori.

Orientarea învățământului spre un curriculum al tradițiilor este susținută de 83,3% dintre profesori, de 57,1% dintre directori și de către 93,3% dintre părinții chestionați. Subliniem faptul că

din cei 8 profesori investigați, provenind din mediul urban, doar 2 nu ar agreea orientarea învățământului spre un curriculum al tradițiilor, iar din cei 5 directori proveniți din mediul urban, 2 nu ar agreea orientarea învățământului spre un curriculum al tradițiilor. Procentual, 75% dintre profesorii aparținând mediului urban și 60% dintre directorii din mediul urban ar fi interesați de tradiții și de valorificarea acestora în context școlar.

Concluzia desprinsă în urma rezultatelor obținute la chestionare ne-a întărit convingerea că se impune orientarea învățământului primar spre un curriculum al tradițiilor și ne-a încurajat să continuăm demersurile de cercetare, cu specificarea că un curriculum bazat exclusiv pe tradiții nu este oportun în acest moment istoric, conform opiniilor exprimate (în proporție de 100%) de profesorii și directorii chestionați.

3. Testul inițial de cunoștințe administrat elevilor

În încercarea noastră de a respecta etapele cercetării pedagogice, am parcurs, imediat după investigația constatativă, o secvență de evaluare a elevilor din clasă, din perspectiva volumului și a calității cunoștințelor referitoare la tradiție, precum și din perspectiva calității unor atitudini și comportamente ale elevilor în context școlar. Am aplicat testul inițial de cunoștințe (Pre-testul), ai cărui itemi îi redăm în continuare:

- Care este vestimentația de sărbătoare a țăranilor?
- Ce obiceiuri populare românești, din viața satului, cunoști?
- Care este părerea ta despre viața la țară?
- Cum te-ai pregăti pentru o excursie pe care urmează să o faci într-un sat?

Menționăm că acest test de cunoștințe a fost un instrument important al cercetării noastre, valorificat și în etapele următoare. Datorită lui am reușit să stabilim nivelul de start al eșantionului de subiecți, la care urma să raportăm rezultatele post-testului și ale re-testului.

Chestionarul de cunoștințe a cuprins patru întrebări deschise, astfel încât să nu îi fie sugerat elevului răspunsul. Răspunsurile au fost încadrate în variante exclusive sau

exhaustive.

Prima întrebare din chestionar, *Care este vestimentația de sărbătoare a țăranilor?*, a urmărit dacă elevul are o imagine corectă, reală, în ceea ce privește vestimentația purtată de țărani în zilele de sărbătoare. Variantele în care putea fi încadrat răspunsul au fost:

- a) imagine corectă (sau aproape corectă);
- b) imagine incorectă.

Răspunsurile celei de-a II-a întrebări, *Ce obiceiuri, din viața satului, cunoști?*, au putut fi încadrate în următoarele variante:

- a) adevărat;
- b) fals.

Pentru întrebarea numărul 3, *Care este părerea ta despre viața la țară?*, răspunsurile au fost încadrate astfel:

- a) ceva doar pozitiv sau doar negativ;
- b) ambele.

Răspunsurile la întrebarea numărul 4, *Cum te-ai pregăti pentru o excursie pe care urmează să o faci într-un sat?*, pot fi încadrate în una din variantele:

- a) adecvat;
- b) neadecvat.

Conform informațiilor prezentate anterior, se observă că există doar câte două variante de răspuns pentru fiecare întrebare și acestea pot fi interpretate ca fiind corecte sau incorecte. Variantelor incorecte de răspuns li s-a atribuit valoare 1, iar variantelor corecte, valoare 2. Punctajul total realizat de elev a fost calculat prin media aritmetică a sumei punctelor obținute la cele patru întrebări.

Astfel, valoarea mediei punctajului final obținut de fiecare elev a fost cuprinsă între 1 și 2, mai exact, elevul putând obține una din următoarele medii ale punctajelor: 1; 1,25; 1,5; 1,75; 2. O medie a punctajului final de 1 sau 1,25 indică un nivel de

cunoștințe minim, o medie de 1,5 arată un nivel de cunoștințe mediu, iar o medie de 1,75 sau 2 arată un nivel de cunoștințe crescut, avansat.

4. Rezultatele testului inițial de cunoștințe, atitudini și comportamente

În tabelul nr. 1 prezentăm mediile punctajelor obținute de către elevii supuși experimentului, la aplicarea chestionarului inițial.

Tabelul nr. 1. Media punctajelor obținute la chestionarul inițial

Nr. crt.	Inițialele elevului	Media punctajelor
1.	A. M.	1,5
2.	B. C.	1,75
3.	B. G.	1,75
4.	C. V.	1,75
5.	C. A.	1,5
6.	D. A.	1
7.	D. E.	1
8.	H. A.	1,5
9.	K. B.	1,25
10.	M. A.	1,25
11.	M. M.	1,75
12.	M. M.	1,5
13.	M. D.	1,5
14.	M. A.	1,25
15.	M. A.	1,25
16.	N. D.	1,5
17.	O. M.	1,5
18.	O. V.	1
19.	O. D.	1,25
20.	P. B.	1,75
21.	P. R.	1
22.	P. R.	1,75
23.	P. Ș.	1,75
24.	P. D.	1,5
25.	R. R.	1,75
26.	S. R.	1,25
27.	T. C.	1,75
28.	T. I.	1
29.	U. R.	1,25
30.	V. L.	1
MEDIA		1,41

Privind tabelul nr. 1 și figurile nr. 1 și nr. 2, se poate observa că au fost elevi care au obținut o medie minimă a punctajelor la chestionarul inițial, chiar dacă răspunsurile aproape corecte au fost punctate integral, și că niciun elev nu a obținut medie maximă a punctajelor. Explicația este că elevii din prima categorie nu au avut contact cu viața satului și cu specificul acestuia, iar cunoștințele minime despre tradiția populară, introduse în procesul instructiv-educativ preprimar și în clasa I, nu au fost reținute. Nici ceilalți elevi ai clasei nu aveau de unde să posede în totalitate cunoștințele solicitate de o rezolvare completă.

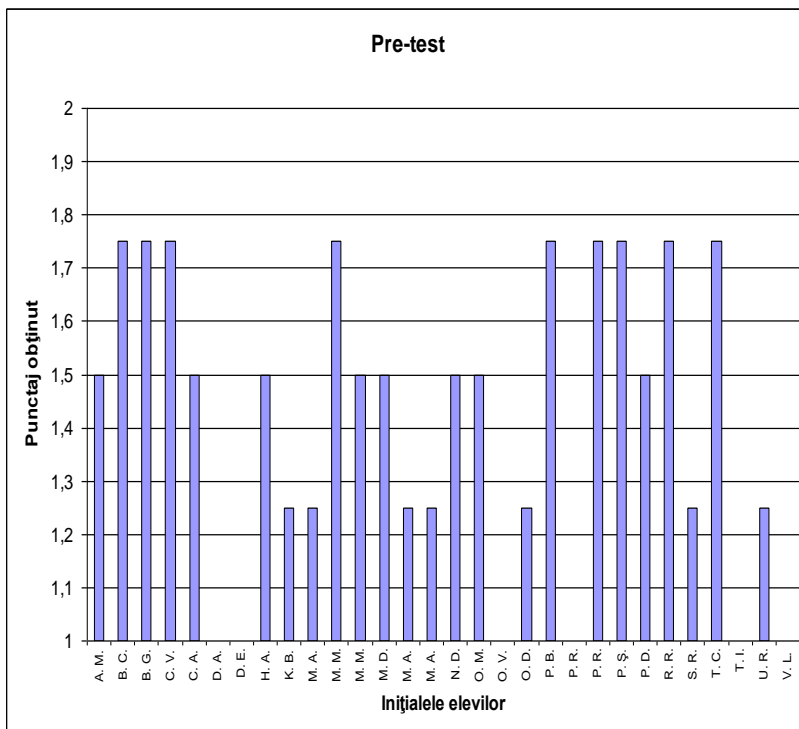

Fig. nr. 1. Rezultatele obținute de elevi la chestionarul inițial

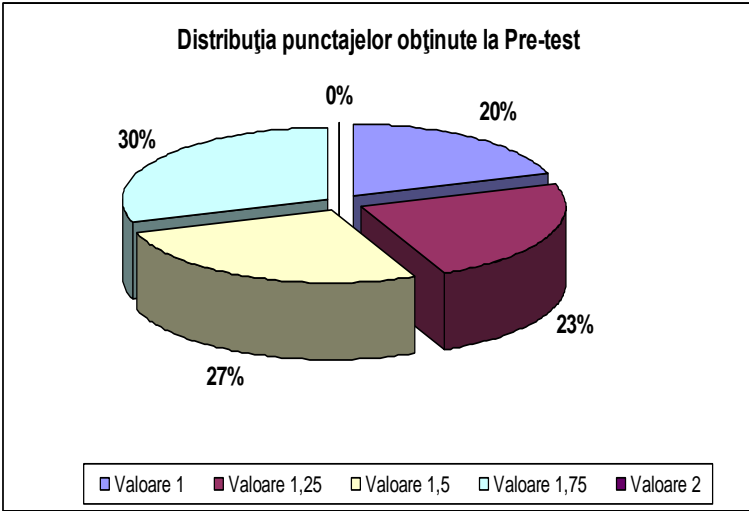

Fig. nr. 2. Distribuția punctajelor obținute la Pre-test

Din figura nr. 2 reiese faptul că, în urma aplicării chestionarului inițial, 43% din elevi au obținut medii minime ale punctajelor, de 1 punct sau 1,25 puncte, 27% din elevi au obținut medii intermediare ale punctajelor, de 1,5 puncte, 30% au obținut medii avansate ale punctajelor, de 1,75 puncte, iar medii maxime, de 2 puncte, 0% din elevi. Procentajele subliniază volumul scăzut al cunoștințelor elevilor referitoare la tradiția populară românească, precum și lipsa calității noțiunilor specifice acestui domeniu.

Din figura nr. 3 rezultă că cel mai dificil, pentru elevi, a fost răspunsul la întrebarea numărul 2 (*Ce obiceiuri populare românești, din viața satului, cunoști?*), aceștia neștiind să distingă între obiceiurile populare românești și obiceiurile occidentale, împrumutate de români după Revoluția din 1989.

Evaluând răspunsul la întrebarea numărul 3 (*Care este părerea ta despre viața la țară?*), se constată că elevii au un nivel minim de cunoștințe despre viața satului.

De nivel mediu s-au bucurat răspunsurile la întrebarea

numărul 4 (*Cum te-ai pregăti pentru o excursie pe care urmează să o faci într-un sat?*), iar răspunsurile la întrebarea numărul 1 (*Care este vestimentația de sărbătoare a țăranilor?*) au demonstrat cunoștințe avansate legate de portul popular.

O analiză a rezultatelor chestionarului de cunoștințe relevă faptul că la chestionarul inițial clasa a înregistrat un punctaj mediu de 1,41 puncte, pornind de la limita dintre cunoștințe minime și cunoștințe de nivel mediu.

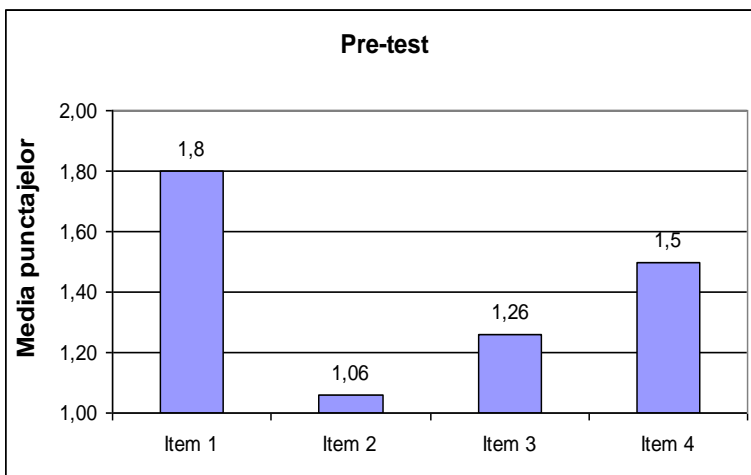

Fig. nr. 3. Media punctajelor la nivelul clasei, pe fiecare item

Pentru colectarea datelor referitoare la atitudinile și comportamentele fiecărui elev din clasă, am utilizat grila de observație, cu ajutorul căreia am monitorizat, timp de zece zile, opt categorii de atitudini și comportamente legate de: prețuirea lucrurilor personale și ale colegilor de clasă, agresivitate, minciună, furt, cooperare, culturalizare, politețe și milă (în sensul de bunățate).

Grila de observație a fost completată zilnic, conform categoriilor atitudinale și comportamentale observate la elevi în timpul orelor și în timpul pauzelor. Simbolul „+”, regăsit în grilă, reprezintă aspectul pozitiv al atitudinii/ comportamentului elevului, iar simbolul „-”, aspectul negativ. Menționăm că

atitudinile/comportamentele elevilor au fost urmărite în contextul clasei, privită ca întreg, deoarece comportamentele individuale ale elevilor se află în interrelație continuă, atât în timpul lecțiilor, cât și pe perioada pauzelor.

Ca metodă de studiu am folosit observația, raportată la clasa de elevi ca grup, dar și la fiecare elev în parte.

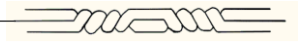
Pentru stocarea, codarea și interpretarea rezultatelor am utilizat grila de observație, prin care am monitorizat cele opt categorii de atitudini/comportamente. Redăm procentele înregistrate la majoritatea comportamentelor negative: atitudinea de a nu prețui oamenii, obiectele personale și pe ale celor din jur, 26%; comportamente agresive, 34,33%; minciuna, 23,66%; lipsa de cooperare cu colegii și cu profesorii, 14,33%; atitudinile și comportamentele nepoliticoase, 23%; lipsa milei (bunătății), 23%; cazurile de furt, 5,66%; atitudinea de a nu asimila cunoștințe, de a nu se culturaliza, pregătindu-și temeinic lecțiile, 10,33%.

Rezultatele înregistrate în grila de observație vor fi analizate, comparativ, cu cele din Post-test, după ce elevii vor fi beneficiat de influențele intervenției formative și, presupunem, de modificări intenționale, atitudinale și comportamentale dezirabile.

Concluzii

Studiul de față inventariază și analizează rezultatele obținute ca urmare a desfășurării etapei constatative a unei investigații psihopedagogice mai ample, privitoare la orientarea prospectivă a educației spre valorile culturii populare, care, conform credinței noastre, se pot constitui în bază și perspectivă a unei noi paradigme educaționale. Viziunea acesteia este trecerea de la un învățământ centrat pe cunoștințe la un învățământ în care cunoștințele să devină, în exclusivitate, generatoare de atitudini și comportamente pozitive, cu menirea de a însănătoși relaționarea indivizilor în cadrul grupului-clasă și a grupului-școală. Avem convingerea că o atare relaționare este pusă în slujba autoformării elevilor și, implicit, a dezvoltării acțiunilor sociale morale.

Finalitatea la care ne-am raportat, continuu, a fost

reprezentată de valorile arhetipale, privite ca *modele fundamentale de comportament* și de încercarea de a le face vizibile în procesul de instruire și educare. Ne-am propus asimilarea, de către elevi, a unui sistem de valori prin intermediul cărora să eliminăm, parțial sau total, atitudinile și comportamentele negative, caracteristice generației actuale de elevi.

Rezultatele investigației constatative și ale testului inițial de cunoștințe, atitudini și comportamente, redată în acest studiu, ne-au întărit convingerea că se impune orientarea învățământului primar spre un curriculum al valorilor culturii populare și ne-au încurajat să continuăm demersurile de cercetare, canalizându-ne atenția, în continuare, asupra proiectării experimentului propriu-zis, asupra direcțiilor intervenției formative, a modalității de evaluare sumativă, respectiv de evaluare la distanță.

References

1. *** *Legea învățământului din România* - Legea nr. 84 din 24.07.1995, republicată în Monitorul Oficial nr. 606 din 10 decembrie 1999.
2. *** *Legea Educației Naționale* - Legea nr. 1 din 10.01.2011, publicată în Monitorul Oficial nr. 18, din 10.01.2011.
3. Bocoș, Mușata, *Teoria și practica cercetării pedagogice*, Cluj-Napoca, Edit. Casa Cărții de Știință, 2003.
4. Hazard, Paul, *Les livres, les enfants et les hommes*, Paris, Edit. Flammarion, 1932.
5. Negruțiu, Silvia, *Educația prin valorile arhetipale. O perspectivă realizabilă*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2011.
6. Negruțiu, Silvia, *Valorificarea folclorului în învățământul primar. Scenarii educaționale*, Cluj-Napoca, Edit. Casa Cărții de Știință, 2005.
7. Piaget, Jean, *Psihologia inteligenței*, București, Edit. Științifică, 1965.
8. Piaget, Jean, Inhelder, Barbel, *Psihologia copilului*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1969.
9. Stoian, Stanciu, Petre, Alexandru, *Pedagogie și folclor*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1978.
10. Ștefan, Mircea, *Lexicon Pedagogic*, București, Edit. Aramis, 2006.
11. Șerbănescu, Bogdan, *Valorile naționale și educația (proiect de curriculum)*, București, Edit. Universitară „Carol Davila”, 2000.